

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו שבת פרשת וירא תשע"ה לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תתכ"ד

סעודה שלישית

עבד לברכת קונו, מיד נתנה לאברהם שנאמר (תהלים קי-א) נאם ה' לאדוני שב לימיני עד אשית אויביך הדום לרגליך, ובתריה כתיב נשבע ה' ולא ינחם אתה כהן לעולם על דברתי מלכי צדק, על דיבורו של מלכי צדק, והיינו דכתיב והוא כהן לא-ל עליון, הוא כהן ואין זרעו כהן ע"כ. והיא פליאה מה עלה בדעתו של שם להקדים ברכת עבד לרבו. והלא מצינו (סנהדרין יא) שנבוכדנאצר שהיה ספריה דבלאדן, וכאשר כתבו, שלמא למלכא חזקיה שלם לאלקא רבא. אמר להו קריתו ליה אלקא רבא, וכתביתו ליה לבסוף, רהיט בתריה וכו' ע"ש. הרי שגם גוי מבין שיש להקדים ברכת ה' קודם לברכת בשר ודם.

ונראה על פי מה שביארנו כבר (עיין שמן ראש ח"ב ריש פ' בהר) מזה דאיתא בגמרא (שבת נג) מעשה באחד שמתה אשתו והניחה בן לינק, ולא היה לו שכר מניקה ליתן, ונעשה לו נס ונפתחו לו דדין כשני דדי אשה והניק את בנו. אמר רב יוסף בא וראה כמה גדול אדם זה שנעשה לו נס כזה. אמר לו אביי כמה גרוע אדם זה שנשתנו לו סדרי בראשית ע"כ. ובפשטות נראה שיש פלוגתא בין רב יוסף לאביי, דאם אירע לו לאדם נס, אם זה מורה על גדלותו או על גריעותו. ובתוספת ישנים (שם על הגליון) הקשה ממה דאיתא (ב"ר לח) על הפסוק (אסתר ב-ז) ויהי אומן את הדסה, שנפתחו למרדכי שני דדים כדדי אשה להניק את אסתר, ושם בודאי אין יכולין לומר כמה גרוע אדם זה ע"ש.

ונראה בהקדם לבאר מה שסיפרו לנו חז"ל (תענית כה) מהנסים שנעשו בביתו של רבי חנינא בן דוסא, כי

ותצחק שרה בקרבה לאמר, אחרי בלותי היתה לי עדנה ואדוני זקן, ויאמר ה' אל אברהם למה זה צחקה שרה לאמר האף אמנם אלד ואני זקנתי, היפלא מה' דבר, למועד אשוב אליך כעת חיה ולשרה בן (יה-יב). ויש להבין וכי לא ידעה שרה כי לא יפלא מה' דבר, ולמה זה צחקה שרה. גם מה שהוסיפה 'ואדוני זקן' היתה ללא צורך, שגם אם אדוני נער הוי נס שתוליד בן. - ולהלן בפרשה, והוי"ה פקד את שרה כאשר אמר (כא-א). 'ותאמר שרה צחוק עשה לי 'אלקים', כל השומע יצחק לי (כא-ו). ולכאורה הרי הוי"ה פקד את שרה, אשר שם הוי"ה כינוי להנהגה בדרך נס (רמב"ן שמות ו-ג), והיא אמרה צחוק עשה לי 'אלקים', כינוי להנהגת הטבעיית, שהוא בגימטריא 'הטבע' (דבש לפי אות ט-א).

עוד להלן בפרשה, כאשר שלח אבימלך מלך גרר ליקח את שרה, ויבא אלקים אל אבימלך בחלום הלילה, ויאמר לו הנך מת על האשה אשר לקחת וגו' (כ-ג). ואיתא במדרש (הובא בתורת משה סג) מברכתו של מלכי צדק מלך שלם נשתלח מלאך לאבימלך ע"כ. והיא פליאה איזה שייכות יש שליחת המלאך עם ברכתו של מלכי צדק.

והנה איתא בגמרא (נדרים לב) בקש הקב"ה להוציא כהונה משם, שנאמר (בראשית יד-יח) והוא כהן לא-ל עליון, כיון שהקדים ברכת אברהם לברכת המקום הוציאה מאברהם, שנאמר ויברכהו ויאמר ברוך אברם לא-ל עליון קונה שמים וארץ, וברוך א-ל עליון, אמר לו אברהם וכי מקדימין ברכת

עצמה פליאה עצמה לא פחות משאר הנסים שעושה ה'. ובתורת משה (לשבת הגדול לט:) כתב לבאר הפסוק (תהלים קיח-א) הללו את ה' כל גוים וגו' כי גבר עלינו חסדו וגו', יאמר נא ישראל כי לעולם חסדו, כי אומות העולם שאינם מכירים את הבורא יתברך, הם מודים ומהללים רק על הנסים, ואומרים כי גבר עלינו חסדו, אבל יאמר נא ישראל המכירים את ה', הם אומרים אין זה גבורה, כי הרי לעולם חסדו בכל מעשיו, כי היודע את ה' יודע שהבורא כל יתברך משגיח על כל דרכינו, לא יתפלא על קריעת ים סוף ומכת בכורות יותר ממה שיתפלא על כל הטבעיים ע"כ. (ועיין עוד שם לשבחה"ג ל:).

ומבואר בחתם סופר כי בני ישראל שבאו ממצרים למדבר, והמטיר ה' להם לחם מן השמים, המה ראו כן תמהו על הנס הנפלא שיורד מן מלמעלה, כי הם הורגלו לראות לחם מן הארץ. אבל בניהם שנולדו במדבר וראו שממטיר ה' לחם מן השמים, היה זה דבר פשוט בעיניהם, כי הלא ה' זן ומפרנס מקרני ראמים עד ביצי כינים. וכאשר הם באו לארץ נושבת ופסקה המן, ואמרו להם שמעתה יורעו חטים בארץ וממנה יצא תבואה, ומהגרעינים יצאו אילנות, המה ראו והכירו בזה נס נפלא יותר מירידת מן מהשמים.

ונראה דוהו כוונת הכתוב בירידת המן, ויראו בני ישראל ויאמרו איש אל אחיו מן הוא כי לא ידעו מה הוא, ויאמר משה אליהם הוא הלחם אשר נתן ה' לכם לאכלה (שמות טז-טז), כי בני ישראל שהיו מורגלים בלחם מן הארץ, וכעת יורד לחם מן השמים, אמרו 'מן' הוא, ר"ת מעשה נסים, שזה מעשה נס, כי לא ראו כזאת מעולם. ואמר להם משה אין זה נס ופלא יותר ממה שהארץ מוציא לחם, והוא הלחם אשר נתן ה' לכם לאכלה עד עתה, הטבע עצמה גם כן נס נפלא לא פחות מירידת המן מהשמים, והוא הוא, וכולם בדבר ה' נעשו.

תחיית המתים הוא לעיני בני אדם פלא גדול, ולידת האדם הוא דבר טבעי, כמה פלא הוא יותר שמדומם נתהוה אדם מחדש, מאדם שמת וחוזר לחיות, וכמאמרם (סנהדרין צא.) מה דלא הוי חיי, דהוי חיי לא כל שכן. אלא דכיון שאנו רגילים לראות מידי יום ביומו שנולדים ילדים, על כן אין רואים ומרגישים הפלא הנפלא שיש בזה, ורק כשרואה דבר היוצא מגדרי העולם הוא מתפעל.

יומא חד בי שמישי [ערב שבת] חזייה לברתיה דהוית עציבא, אמר לה בתי אמאי עציבת, אמרה ליה דאיחלף לי מנא דמשחא במנא דחלא [בכלי שיש בו החומץ], ורמאי בשרגא [ושמתי החומץ בנר ויכבה הנר]. אמר לה מי שאמר לשמן וידלוק יאמר לחומץ וידלוק. תנא היה דולק והולך כל היום כולו עד שנטלו ממנו אור להבדלה ע"כ. ויש להבין למה היתה עציבא בראותה שאין לה שמן בנר, הלא חז"ל סיפרו שם כי ביתו של רבי חנינא בן דוסא היו מלומדים בנסים, ואירע שם נסים יום יום. ואם כן למה היתה עציבא, הלא אביה הוא בעל מופת, ובדאי כבר יסדר הכל בדרך נס.

ויש לומר, דהנהגה אנו אומרים בתפלה, מודים אנחנו לך וכו' ועל נסיך שבכל יום עמנו וכו'. והיינו שבכל יום יש להאדם נסים נסתרים בתוך הטבע, שהקב"ה משדד בתוך הטבע דברים לטובת האדם, אם בחקותי תלכו ונתתי גשמיכם בעתם, שכאשר ילך בדרך התורה יצוה ה' את ברכתו אליו בתוך הטבע, כי כל הנהגת העולם היא בהשגחה נפלאה מאת הבורא.

ול עוד אלא שכל הטבע כולה, הוא נס גדול. ונתחיל בכדור הארץ, אשר הוא על ימים יסדה ועל נהרות יכוננה, ורוקע הארץ על המים, ואיך מתקיים עולם כולו על מים ואינו שוקע בתוכה. ולא עוד אלא שכדור הארץ עומדת באויר בחללו של עולם, ואינה נופלת למטה. וכמו כן שאר צבא השמים השמש והירח והכוכבים. - יצירת האדם, שלקח ה' עפר מן האדמה, ויפח באפיו נשמת חיים, ונעשה מעפר אדם, אשר ממנו יצאו כל יושבי תבל, איך מקבל דומם חיות מרוח ה'. וכמו כן בני אדם יש בהם חוש השמיעה וראיה באוזן ובעין, ומחשבות לבו והרהורי האדם במוחו, אשר האדם הוא רק דומם, וכאשר ניטל הרוח ממנו ימות ויהא מוטל דומם, ואיך הרוח שבו מדבר ושומע ורואה וחושב, וכי אין זה נס נפלא. - וכמו כן צמיחת האדמה, שנטול חטה או גרעין וזורע ונרקב, וממנה מתחיל להצמיח פרח ושוב תבואה ופירות רבות, וכן אין זה פלא מנפלאות ה'.

אך בהיות שאנו רגילים בזה, ורואים את הדברים הללו מידי יום ביומו, על כן אין אנו מרגישים בזה חידוש ופלא ונעשה להאדם טבעי ומורגל, ורק כאשר רואה דבר היוצא מגדרי הטבע או מתעורר מזה, אבל האמת היא שכל הטבע

ובפרי העץ (ריש פ' בראשית) כתב לבאר עדותינו בכל יום, שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד (דברים ו-ד), כי שם 'אלקים' כינוי להנהגה הטבעיית, ולכן הוא בגמטריא 'הטבע', ושם 'הויה' הוא כינוי להנהגה בשידוד הטבע, אבל אנו מאמינים כי הויה אלקינו הויה אחד, הטבע ושינוי הטבע אחד הם, כי הכל תלוי רק ברצונו ית"ש ע"ש.

והנה איתא בגמרא (שבת לב.) דהעושין לו נס מנכין לו מזכותיו ע"ש. ומהאי טעמא כמה גרוע אדם זה שנשתנו עליו סדרי בראשית, כי על ידי הנס נעשה גרוע שניכו לו מזכותיו. ומעתה יש לומר דמי שבא כבר לידי הכרה זו שכל עניני עולם הזה אינם טבעיים, ומה שהענינים יכולים לראות והאזונים לשמוע הכל הוא בדבר ה', ואין בו טבעי כלל. אם כן כשאירע לו נס אין זה אצלו שום שינוי משאר הדברים הטבעיים, זה נעשה בדבר ה' וזה נעשה בדבר ה', אלא הקב"ה שינה לפניו הסדר שטבע בעולם, אבל אין זה אצלו פלא יותר מהטבע שלפניו.

ומטעם זה הדגיש אביי ואמר, כמה גרוע אדם זה 'שנשתנו' עליו סדרי בראשית, דאם נדמה לאדם שהסדרי בראשית הוא מבין, שהוא טבעיות וסדר העולם. וכשאירע לו נס שהוא היפוך הטבע מרגיש בזה שינוי, שנשתנה דבר מהסדרי בראשית, אז כמה גרוע הוא אדם זה, דהאדם צריך להגיע להכרה זו, שאין שום נפקא מינה בין סדרי בראשית ובין דרכי הנסים, שגם טבעיות העולם הוא רק משום שכן צוה ה', והכל נעשה בהשגחתו, ולא יהיה בעיניו שום פלא שינוי סדרי בראשית, אלא שבזה רגיל הוא, ואין מרגיש בו התפעלות. - ולכן במרדכי כשנתהוה לו נס להניק את אסתו, לא נעשה בזה גרוע, כי אצלו הנס והטבע היו שוין.

והנה בתו של רבי חנינא בן דוסא הדליקה חומץ במקום שמן, ובודאי היתה יודעת שיארע לה נס וידלוק, כי בביתו של רבי חנינא בן דוסא מלומדים היו בנסים. ומה שהיא היתה עציבא היה באמת מפני הנס, כי הלא מי שעושין לו נס מנכין לו מזכותיו. ואם כן מה יהא בהמצות ומעשים טובים שעשו, הלא יזכו הכל מהזכות. ועל זה בא אביה והסביר לה כי יש לבוא לידי הכרה כזו שיהיה שוה בעיניו הנס והטבע, שגם דרך הטבע אינו מובן בהשכל, ואם כן אין בהנס שום פלא יותר מהטבע, ולכן אמר לה מי שאמר לשמן וידלוק יאמר

לחומץ וידלוק, דכמו שאין אנו יכולין להסביר ולהבין מפני מה השמן דולק אלא מפני שכך הוא רצון ה', וכך הטביע בהשמן שידלוק, כמו כן יאמר לחומץ וידלוק, ואין שום חילוק כלל אם מדליקין הנר בשמן או בחומץ, וכשאירע נס שהחומץ דולק אין זה פלא יותר מזה, אלא שהקב"ה שינה לפניו מהלכו של עולם. וכיון שהוא מכיר שגם הטבע של אתמול, מה שהשמן דולק, הוא גם כן פלא, אם כן לא נעשה שינוי היום לפניו מאתמול.

ולמה יבין האדם בשכלו דבשעה שמדליקין הנר בשמן אז הוא דולק, וכשמדליקין אותו בחומץ אינו דולק, מה חילוק יש בין זה לזה, הלא שניהם המה משקים אשר בטבעו לכבות האור. אלא בהיות כי בשמן הוא רגיל להדליק, ובחומץ הוא רגיל לכבות, ולכן כשיראה פעם שהחומץ דולק הרי זה לפלא בעיניו, אבל על פי שכל אין בזה חידוש יותר ממה שהשמן דולק. ומי שהגיע למדריגה זו כי הכל שוה בעיניו, אין מנכין לו מזכותיו במה שנשתנה לפניו סדרי בראשית, כי אין שום שינוי לפניו במה שהחומץ דולק יותר מהשמן שדולק.

ובזה יובן מה שסיפרו חז"ל (תענית שם) ברבי חנינא בן דוסא, דכל מעלי שבתא הוה רגילה דביתהו דמחממא תנורא ושדיא קוטרא בתנורא [שהיתה מטלת בתנור דבר שמעלה עשן כדי שיהיו סבורין השכנים שאופה בתנור], משום כסופא [שלא היה לה מה לאפות בתנור]. הויה לה ההיא שבבתא בישתא, אמרה מכדי ידענא דמידי לית ליה, איזיל ואחזי מאי היא. אזלא וטרפה אבבא, איכסיפא ועיילא לאינדרונא, אתעביד לה ניסא דאשכחתיה לתנורא דמלי ריפתא, ואגנא [עריבה] דמליא לישא. אמרה לה פלניתא אייתי מרדה דחריך לך ריפתיך. אמרה לה אף אנא להכי עיילי. תנא אף היא להביא מרדה נכנסה מפני שמלומדת בנסים היתה ע"כ. והיינו כי מה שאמרה להכי עיילי, לא מחמת בושה אמרה כן, אלא בכוונה נכנסה להביא מרדה מפני שמלומדת בנסים היתה, והבינה שהקב"ה לא יביא אותה לידי כך שתתביישה, ובודאי יארע נס ויהיו שם חלות, ונכנסה להביא את המרדה ע"ש.

ולכאורה יש להבין וכי היה דבר רגיל בכל שני וחמישי לעשות בביתו נסים, עד שיאמרו שמלומדת בנסים היתה. וגם למה השתמשו בלשון 'שמלומדת בנסים', הויה להו למימר 'שרגילה בנסים'. אך הכוונה כי בביתו של רבי חנינא לימדו שאין חילוק בין טבע ונס, שכל הטבע כולה היא חתיכה

מעשה נסים במלחמת המלכים, לא הוצרך לעשר. (עין פרדס יוסף פ' לך אות מד). אך באברהם ראש המאמינים שהכיר בהכרה אמיתית שאין שום חילוק בין נס לטבע, כי הכל בדבר ה' נעשה, אם כן אצלו אין שום חילוק בין לחם מן הארץ או לחם מן השמים, וכמו שתבואת הארץ מתעשרת, כן גם מעשה נסים, שהכל שווה לפניו.

*

והנה באבימלך נעשה לאברהם שוב מעשה נסים, ויבא אלקים אל אבימלך וגו', ועתה השב את אשת האישי. ולכאורה למה הוצרך לזה, הלא העושים לו נס מנכין לו מזכותיו. ואם כדי להציל שרה מידו של אבימלך, הלא ה' הציל אותה מפרעה בלי חזיון מלאך אלקים, וכדכתיב וינגע ה' את פרעה נגעים גדולים ואת ביתו על דבר שרי (יב-יז). אבל באמת אצל אברהם שהנס והטבע שוין אצלו, אין שום נכיון בעשיית נס, וכמו שאנו רואין מברכתו של מלכי צדק שבירך את ה' אשר מגן צריך בידך, שמסר אותם בדרך נס בידו של אברהם, והוא מטעם כי ברוך אברם לא-ל עליון קונה שמים וארץ, שמשגי ומכיר אברהם שהכל הוא מכח א-ל עליון, הן עניני שמים חוץ לדרך הטבע, וכן עניני ארץ שבתוך הטבע. וזהו שאמרו במדרש, מברכתו של מלכי צדק מלך שלם, נשתלח מלאך לאבימלך, אם כי היה בדרך נס, מכל מקום אצל אברהם טבע ונס חדא הוא.

*

ובזה נחזור לבאר מה שצחקקה שרה, דהנה ביערות דבש (ח"א דרוש ג' בד"ה ולכן נראה) כתב, כי אמרו חז"ל (שמו"ר כח-ג) כי בים נגלה הקב"ה לישראל כגבור לחם מלחמה, ובמתן תורה כזקן יושב בישיבה. ופי' האר"י ז"ל כשהקב"ה עושה נס נפלא מהטבע, מראה עצמו כגבור כובש הטבע ומשדדו, לכך בים שעשה נס נפלא מהטבע גילה עצמו כגבור, אבל בעשותו נס דרך הטבע, מראה עצמו כזקן, ולכך במתן תורה שהיה בטבע הראה עצמו כזקן. ובזו יובן כי שרה ידעה כי יש ביד ה' לעשות נסים, רק חשבה כי זה לעשות איש ואשה זקנים בימים יולידו בן, הוא נס נפלא מחוץ לטבע, ואם כן צריך הקב"ה להיות נגלה כגבור ולא כזקן, והיא נבואתה ראתה השם כזקן, ולזה אמרה אחרי בלותי וכו' ואדוני זקן, כינה להשם זקן, אני רואה

דנס, עמידת העולם על תלה, תנועת האדם, וצמיחת התבואה, הכל היא נס, וממילא רגילין אנו בנסים תדיריים, השמן שדולק הוא נס שווה להחומץ שדולק. ורגילות זו צריכה לימוד הרבה בהתבוננות, 'ומלומדת' בנסים היתה.

*

והנה באברהם אחר מלחמת המלכים, נאמר, אחר הדברים היה דבר ה' אל אברם במחזה לאמר, אל תירא אברם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד (טו-א), וברש"י אחר שנעשה לו נס זה שהרג את המלכים, והיה דואג ואומר שמא קבלתי שכר על כל צדקותי, לכך אמר לו המקום אל תירא אברם אנכי מגן לך וכו', ומה שאתה דואג על קבול שכרך, שכרך הרבה מאד ע"כ. והיינו שהקב"ה אמר לו, אתה אברהם ראש המאמינים, שהשיג מעצמו כי יש מנהיג להבירה, וכל הטבע היא רק על פי דיבורו של ה', אם כן אצלך אין חילוק בין טבע לנס, ולא 'נשתנו' עליך סדרי בראשית, וממילא אין נכיון בהזכות, וזהו 'אנכי' מגן לך, מה שאתה מכיר שכל ההויות שבעולם הוא 'אנכי' זהו מגן לך, ושכרך הרבה מאד.

ובזה יובן מה שלא בירך מלכי צדק מתחלה את ה', אשר מגן צריך בידך, כי בהיות שזה היתה על ידי מעשה נסים, ומהו הברכה בזה שעשה עבורו דבר שמנכין לו מזכותיו, וכמה גרוע נעשה מי שנשתנו לו סדרי בראשית, על כן הקדים מלכי צדק תחלה מעלתו של אברהם, ברוך אברם לא-ל עליון קונה שמים וארץ, שאברהם מכיר שכל טבע העולם נפעל רק מא-ל עליון, והוא קונה שמים וארץ, שמים כינוי על פעולות שמיימים היפוך הטבע, וארץ היינו על פעולות הטבע שבארץ, והכל חדא אצלו, שה' הוא קונה שמים וארץ. וכיון שאברהם הוא במדרגה זו, אין נכיון לפניו בהנס, ושפיר יכולים לברך את ה' אשר מגן צריך בידך, אם כי היה בדרך נס.

ועל זה סיים הכתוב, ויתן לו מעשר מכל, דלכאורה מעשה נסים פטור ממעשר, וכמבואר בתוספתא לגבי אלישע [בהפטורת פרשתנו] שאמר לה, שאלי לך וגו' כלים רקים אל תמעיטי וגו', ויצקת על כל הכלים האלה וגו' (מלכים ב ד-א), וכתוב ברד"ק שם בשם התוספתא, וכד אתרחיש לה האי ניסא, אמרה ליה לנביא אית עלי עשור מהאי משחא או לא, אמר לה דמן נס לא צריך לעשר ע"ש. ואם כן באברהם שנתהוה לו

למה לא בא] שנאמר (ישעיה נ"י) מי בכם ירא ה' [שהיה רגיל לבא אליו], שומע בקול עבדו, אשר הלך חשכים ואין נוגה לו [אשר עתה הלך למקום חשך, אשר ימנע עצמו מלהשכים לפתחין]. אם לדבר מצוה הלך, נוגה לו, ואם לדבר הרשות הלך, אין נוגה לו. יבטח בשם ה', מאי טעמא, משום דהוה ליה לבטוח בשם ה' ולא בטח ע"כ. וביאר במהרש"א אם לדבר הרשות הלך היינו לפרנסתו, ומשום שיש אדם שיחשוב כי גם זה לו דבר מצוה, כשהולך בסחורתו להרויח בה ולפרנס בני ביתו, ועל כן אמר שיבטח בה', דהוי ליה לבטוח בה' שיתן לו פרנסתו, ולא היה לו לימנע מבית הכנסת ע"ש. ולכאורה יש להבין הא מצינו (ש"ע או"ח סימן רמח"ד) דאין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים קודם השבת רק בהולך לדבר מצוה, דהליכה לסחורה הוי דבר מצוה, ולמה אין נוגה לו דהוי ליה לבטוח בה', ולא אמרינן כן בשאר מצות.

והענין הוא, כי דעת בני אדם שפרנסתם הוא בטבע, ותלוי ועומד כפי רוב השתדלותו, אבל באמת מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה (ביצה טז), ואין אומנות שאין בה עניות ועשירות, שלא עניות מן האומנות ולא עשירות מן האומנות, אלא הכל לפי זכותו, ויתפלל למי שהעושר והנכסים שלו (קידושין פב). ואין פרנסתו תלויה בחכמתו והשתדלותו, כי לא לחכמים לחם ולא לנבונים עושר (קהלת ט"א). ועיקר הצלחת האדם בפרנסתו הוא כפי תפלתו בבית המדרש בכל יום, שאם יענהו ה' בתפלותיו, אז בהשתדלות מועטת ירוץ אחריו הצלחתו, ואם לא יענהו ה', אז השתדלותו תהא לריק. ואם כן הזמן ששוהה בתפלתו אינו ביטול מפרנסתו, אלא הצלחת פרנסתו, ואיך יבטל מלבוא לבית הכנסת להתפלל בשביל שהולך לפרנסתו.

וב' הרגיל לבוא לבית הכנסת ולא בא יום אחד, אם לדבר מצוה הלך נוגה לו, אבל אם לדבר הרשות הלך, הגם שהוא לפרנסתו, אין נוגה לו, כי איך יבטל שורש הצלחת פרנסתו, שהיא התפלה, עבור להוסיף בהשתדלות פרנסתו. ואם מבטל התפלה לצורך הפרנסה, הרי זה מורה באצבע שהאדם ההוא חושב שהפרנסה תלויה ברוב השתדלותו ולא בהתפלה, על כן אומר עליו ה' 'אשר הלך חשכים', הוא ככסיל בחושך הולך, שלא מכיר איה היא מקום הצלחתו, ואין נוגה לו, ופירש בעץ יוסף, שלא יצליח בעסקו זה שעבורו ביטל תפלתו מבית הכנסת.

אותו כזקן, ואיך יתכן נס כזה. ועל זה השיב ה' ואמר, למה זה צחקה שרה לאמר וכו' ואני זקנתי, רצה לומר מדבר על עצמו, שאני מתדמה כזקן, ולכך היא מיאנה להאמין בנס זה. אין זו שאלה, כי היפלא מה' דבר, זהו אצל השם בעל היכולת בנס דרך הטבע, לכך אני נגלה כזקן ע"כ. וכן כתוב בתורת משה (בפרשתנו גג).

ולפי מה שנתבאר יש להמתיק הדברים, כי אנו אומרים (בפיוט אנעים ומירות) ויחזו בך זקנה ובחרות וכו', זקנה ביום דין ובחרות ביום קרב. והיינו שבשעת דין כביכול נראה כזקן. ואיתא בגמרא (נדרים ח.) אין גיהנם לעתיד לבוא, אלא הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה, ורשעים נידונין בה ע"ש. ואם כן ביום ההוא שבאו המלאכים אל אברהם, והוא יושב פתח האהל כחום היום (יה"א), ואמרו חז"ל (בבא מציעא פו) שהוציא הקב"ה חמה מנרתיקה, חשבה שרה שזו כדי להעניש הרשעים שנידונין בה, וכיון שהוא יום דין, הקב"ה מתגלה בבחינת זקן, ועל כן אמרה ואדוני זקן.

והנה ביום דין שורה מדת 'אלקים' שהוא 'הטבע', ואם כן איך יתכן שבטבע אחרי בלותי היתה לי עדנה, ולכן ותצחק שרה בקרבה. אבל באמת מדריגת הצדיקים היא שהנסים אין בהם יתרון יותר מהטבע, שכולם שוין לפניהם. שמי שאמר לשמן וידלוק יאמר לחומץ וידלוק, ומי שנותן בנים כאשר יש עדנה יוכל ליתן זה גם כאשר אין עדנה, כי לגבי ה' אין שום פלא יותר בהנס מהטבע. ואם כן למה זה צחקה שרה לאמור, האף (בגמטריא אלקים, הטבע) אומנם אלד ואני זקנתי, היפלא מה' דבר, וכי יש אצל ה' דבר שהוא קרוי בשם פלא, דבר היוצא מהרגילות, הלא כל העולם וטבעה עומדת רק בדבר ה'. ולכן אחר שה' פקד את שרה ונולד יצחק, אמרה שרה צחוק עשה לי 'אלקים', לידת יצחק הוא דומה אצלי כמו הדברים הנעשים בטבע משם אלקים. ולכן כל השומע יצחק לי, כי מי שאינו במדה זו הרי מנכין לו מזכותיו, ואין הכל שמחים בו, כי מביאה גריעותא למי שנעשה לו נס, אבל כעת כל השומע יצחק לי.

*

ובענין זה נבאר מה שלמדנו בשבוע זו (במסגרת ובהם נהגה), בגמרא (ברכות ו) כל הרגיל לבוא לבית הכנסת ולא בא יום אחד, הקדוש ברוך הוא משאיל בו נמה טיבו של פלוני,

מניח מקומו להתפלל שם, אלא מסדר תפלתו בכל יום בקביעות, אם כי נראה לפי ראות העין שיוכל להפסיד בזה, אלקי אברהם בעזרו, שאברהם עשה מצות ה' באופן שיתמעט ממנו, ולא הפסיד כלום, אלא נתעשר אחר כך בלי יגיעה וטורח.

*

ולשמה חתן וכלה יש להוסיף מוסר השכל שנלמד מפרשתנו, בזהירות האדם בדיבורו שלא יפגע באהבה ואחווה ושלוש וריעות בביתו. כי הכתוב אומר, ותצחק שרה בקרבה לאמור, אחרי בלותי היתה לי עדנה ואדוני זקן, ויאמר ה' אל אברהם למה זה צחקה שרה לאמור, האף אמנם אלד וזאני זקנתי (יה-יב). וברש"י שינה הכתוב מפני השלום, שהרי היא אמרה ואדוני זקן ע"כ. ומקורו בגמרא (בבא מציעא פו.) גדול שלום שאפילו הקב"ה שינה בו שנאמר ותצחק שרה וכו' ע"ש. ויש להבין איזה הפרעת שלום יש באמירתה ואדוני זקן, הלא האמת כן, שהיה אז אברהם בן מאה שנה, ומילתא דגלויי הוא, ועוד גם זאת כי שרה לא אמרה זאת לשום אדם אלא ותצחק שרה בקרבה. והקב"ה שחותמו אמת בא ושינה דיבורה, ולא הזכיר זאת לאברהם, אלא אמר לו שאמרה על עצמה ואני זקנתי.

ולמדים אנו מזה, כי בשעה ששורה אהבה גמורה בזוג, אז לא יביא האשה על פיה שום דיבור של פגם שיש בבעלה, גם אם כל העולם רואים זאת (וכמו כן הבעל על אשתו). ולא עוד אלא שלא תעלה זאת גם בלבה. וכאשר אמרה שרה בקרבה ואדוני זקן, שהזכירה פגם שיש בבעלה, לא רצה הקב"ה לומר זאת לאברהם, ומקור האמת שינה דיבורה שאמרה ואני זקנתי, שלא יופגע השלום שביניהם. ואם זהו באברהם שורש מדת החסד, עשרות בשנים אחר נישואיהם עם הצדיקת שרה, חשש ה' שיעלה טינא בלבו על אמרה ואדוני זקן, עד כמה מוטל עלינו להזהר שלא להעלות על הפה פגם שיש בהבעל או באשתו, שיתכן שיופגע בהאחווה והאהבה והריעות.

ובזה יתבאר מאמרם עוד (שם), אמר רב הונא כל הקובע מקום לתפלתו אלקי אברהם בעזרו, וכשמת אומרים לו אי עניו אי חסיד מתלמידיו של אברהם אבינו. ואברהם אבינו מנא לן דקבע מקום, דכתיב (בראשית יט-כז) וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם, ואין עמידה אלא תפלה שנאמר (תהלים ק-ל) ויעמוד פינחס ויפלל ע"כ. ופירש רש"י דלכן אלקי 'אברהם' דייקא בעזרו, משום שאברהם קבע מקום לתפלתו. ואכתי יש להבין הלא כמה דיני תפלה אנו למדים משאר האבות, ולא מצינו שישתמשו בלשון זה. ולדוגמא מה שאמרו (ברכות לב.) לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואחר כך יתפלל, מנא לן ממשה וכו' ע"ש. ולא אמרו שהעושה כן 'אלקי משה' בעזרו.

ונראה כי מי שפרנסתו חשובה לו יותר מתפלתו, ורדיפת הפרנסה היא העיקר אצלו, אלא שיש עליו חיובא גם לבוא לבית המדרש להתפלל, אדם כזה אין לו מקום קבוע להתפלל, כי הזמנים משתנים אצלו כפי הפרנסה, ופעם מתפלל בשעה זו ולפעמים מאוחר במקום אחר. אבל המכיר שעיקר הצלחת פרנסתו הוא בשעה שמתפלל, זה מקדים התפלה קודם כל פעולה שעושה לצורך פרנסתו, וכאשר קם בבוקר יש לו שעה קבועה במקום קבוע להתפלל יום יום, ואחר כך יוצא לפרנסתו, והוא קובע מקום לתפלתו, שכל תפלותיו הוא במקום קביעותו.

אך יתכן שיחשוב האדם שאם יתנהג ככה אז יפסיד מפרנסתו, אין האמת כן, כי הקב"ה אומר אין אדם שומע לי ומפסיד. ומצינו כן באברהם אבינו שצוה לו ה' לך לך מארצך וגו' (יב-א), וברש"י ולפי שהדרך ממעטת את הממון, הבטיחו ה' ואברכך בממון וכו' ע"ש. הרי לנו כי גם מה שלפי ראות העין נראה כהפסד, אם ה' אומר לעשות כן, אז יש בזה ברכה, ובסופו כתיב ואברם כבד מאד במקנה בכסף ובוזהב (בראשית יג-ב), וכל זה הגיע לו בלי יגיעה וטירחה כלל. וזהו שאמרו כל הקובע מקום לתפלתו, שעבור צרכי פרנסתו אינו

<p>נתגב ע"י יידישו מוה"ר ר' מרדכי אנשיל לאקס הי"ו לרגל השמחה השרויה כמענו בהולדת בנו למול טוב</p>	<p>נתגב ע"י יידישו מוה"ר ר' אברהם בראדי הי"ו לרגל השמחה השרויה כמענו בהולדת בנו למול טוב</p>	<p>נתגב ע"י יידישו מוה"ר ר' מרדכי אלימלך טענענבוים הי"ו לרגל השמחה השרויה כמענו בהולדת בתו למול טוב</p>	<p>נתגב ע"י יידישו מוה"ר ר' מאיר גרינפעלד הי"ו לרגל השמחה השרויה כמענו באירוסו בתו למול טוב</p>
---	--	---	---

הרוצה לנדב להוצאת הגליון יפנה להר"ר יואל ברא"ש פייערווערקער הי"ו 347.243.1944

